

1982 ANAYASASI'NIN GEÇİCİ 15. MADDESİ ÜZERİNE

Prof. Dr. Turgut TAN*

Rahmetli hocam Prof. Dr. İlhan ÖZTRAK, 12 Eylül sonrası kurulan hükümetlerde görev alan bakanların, çıkar sağlama, görevi kötüye kullanma gibi eylemleri dolayısıyla haklarında soruşturma açılmasına Anayasa'nın geçici 15. maddesinin engel olmadığını açıklayarak (Milliyet Gazetesi, 26 Temmuz 1985) kamuoyundaki duraksamaların giderilmesine katkıda bulunmuştu. Hoca'nın anısına çıkarılan Armağanda bu konuyu biraz daha ayrıntılı olarak ele almak istedim.

1982 Anayasası'nın Geçici 15. maddesi Anayasa'nın yürürlüğe girmesinden bu yana tartışma konusu yapılan maddelerin başında gelmektedir. Bu madde konusundaki ilk tartışma F-16 uçaklarının seçiminde rüşvet savı ile gündeme gelmişti.¹ Daha sonra TBMM'nde temsil edilen siyasi partilerin bu maddenin kaldırılması konusunda anlaşuklarına ilişkin haberler basında yer almışsa da somut bir adım atılmamıştır. Nihayet 1993 yılına girerken bu kez DYP-SHP Koalisyon Hükümetinin bu maddenin kaldırılması konusunda gerekli girişimde bulunacağı kamuoyuna duyurulmuştu. I. SHP-DYP Koalisyonunun sona ermesine karşın bu konuda bir adım atılmamıştır.

Anayasa'nın geçici 15. maddesinin kaldırılmasına yönelik tartışmalarda bir yandan 12 Eylül müdahalesini yapanların salt böyle bir müdahaleyi yapmaları nedeniyle yargılanmaları yolunun açılması; öte yandan da, o dönem yöneticilerinin varsa rüşvet, hırsızlık gibi suçlarının soruşturulmasının ve o dönemin hukuksal tarassuflarının denetlenmesinin istendiği gözlenmektedir. Bu bütün bu tartışmalar özellikle Anayasa'nın geçici 15. maddesinin kapsamının, yani getirdiği yargı bağımsızlığının sınırlarının belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu yapılırken geçici 15. madde yanında aynı amaca yönelik bazı yasal düzenlemelerin de ele alınması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi ile Danıştay ve idare mahkemeleri çeşitli kararlarında bu sorunu ele almak olanağı bulmuşlardır. Biz de bu yazı çerçevesinde yargı kararlarından yararlanarak geçici 15. madde ve diğer yasal düzenlemelerle getirilen yargı bağımsızlığının anlam ve kapsamını belirlemeye çalışacağız.

---

*H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

¹Bkz. Milliyet Gazetesi, 26.7.1985; Cumhuriyet Gazetesi 19.7.1985; Hürriyet Gazetesi, 1.8.1986.

A. 1982 ANAYASASI'NIN GEÇİCİ 15. MADDE VE ÖTEKİ DÜZENLEMELER

A. 1982 Anayasası'nın Geçici 15. Maddesi ve 1961 Anayasası'nın Geçici 4. Maddesi ile Karşılaştırılması

Anayasanın geçici 15. maddesi, basında, başlangıçta ileri sürüldüğü gibi, 1982 Anayasası'na özgü bir düzenleme değildir. Benzer düzenleme 1961 Anayasası'nda (Geçici madde 4) da yer almaktadır. Dolayısıyla, geçici 15. maddedeki düzenlemeleri, 1961 Anayasasının geçici 4. maddesindeki benzer düzenlemelerle birlikte vermekte yarar gördük.**

"12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı oluşturuluncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Milli Güvenlik Konseyi'nin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai, mali ve hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.

"Bu karar ve tasarrufların idarece veya yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

(27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren Kurucu Meclisin toplandığı 6 Ocak 1961 tarihine kadar yasama yetkisini ve yürütme görevini Türk Milleti adına kullanmış bulunan Milli Birlik Komitesini ve Devrim Hükümetlerinin karar ve tasarruflarından ve bunların, idarece veya yetkili kılınan organ veya mercilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar hakkında cezai veya mali veya hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.) (1961 An. Geçici m. 4/2)

"Bu dönem içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde karamameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı iddia edilemez.

(Normal demokratik rejimi bütün teminatı ile kurmak amacıyla gerçekleştirilen ve yürütülen 27 Mayıs 1961 Devrimi tarihinden 6 Ocak 1961 tarihine kadar çıkarılan kanunlar, Türkiye Cumhuriyetinin diğer kanunlarının değiştirilmesi ve kaldırılmasında uygulanan kurallara göre değiştirilebilir veya kaldırılabilir. Ancak, bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde iptal davası açılmıyacağı gibi, itiraz yoluyla dahi mahkemelerde Anayasaya aykırılık iddiası ileri sürülemez.

27 Mayıs 1960 dan 6 Ocak 1961 tarihine kadar çıkarılan kanunları, yapılmış tasarrufların ve alınmış kararların değiştirilmesi veya kaldırılması hallerinde 2 nci fıkra hükmü saklıdır.) (1961 An. Geçici m. 4'3-4)

**Parantez içindeki bölüm geçici 4. madde metnidir.

Aslında, 1961 Anayasasının geçici 4. maddesi Temsilciler Meclisindeki 1. görüşmede "Kurucu Meclis, Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisinin Hukuki Varlıklarının Sona Ermesi" başlığı altında birinci fıkradan ibaret bir madde olarak kabul edilmişti. Temsilciler Meclisindeki 2. görüşmede 66 üyenin verdiği önerge ile maddeye diğer fıkralar eklenmiştir.²

Öte yandan, öneride maddenin ikinci fıkrası "27 Mayıs 1960 devriminin gerçekleştirilmesi, yürütülmesi ve demokratik nizama geçişin sağlanması amacıyla, 27 Mayıs 1960 tan 6 Ocak 1981 tarihine kadar çıkarılan kanunlar hakkında" iken MBK'nda yapılan değişiklikle 27 Mayıs 1960 ile 6 Ocak 1961 arasında çıkarılmış tüm yasalar hakkında Anayasa Mahkemesinde iptal davası açılmıyacağı ve itiraz yoluyla dahi mahkemelerde Anayasaya aykırılık savı ileri sürülemeyeceği şeklinde değiştirilmiştir.

Bu değişiklik Temsilciler Meclisine geldiğinde değişikliğin bir karma komisyonda incelenmesi önerilmişse de bu kabul görmemiştir. Karma komisyonda incelenmesi önerisini destekleyen N. Bilge, bu dönemde çıkarılan yasalar arasında Gümrük Kanunu, Trafik Kanunu, vergi yasaları gibi teknik yasaların bulunduğunu, bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiasının ileri sürülemeyeceğini, Meclisin kendiliğinden bunları değiştirmesini beklemenin hükümetlerin harekete geçmemesi nedeniyle gerçekçi olmayacağını belirterek, "200'e yakın teknik kanunlar hakkında Anayasa Mahkemesine müracaat edememek adalet hislerimizi rencide eder" demektedir.³

1982 Anayasasının geçici 15. maddesi Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanan Tasarının geçici 11. maddesi olarak D.M. Genel Kuruluna sunulmuştur. Madde içerik olarak bugün yürürlükteki geçici 15. maddeden farksızdır. Yalnız, geçici 11. madde iki fıkra halinde düzenlenmiştir. Danışma Meclisinde birinci görüşmeye sunulan geçici 11. madde metni şöyledir: "12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı oluşturuluncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulan Milli Güvenlik Konseyinin, bu Konseyin yönetim döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkındaki Karunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından ve bunların idarece veya yetkili organ, merci ve görevlilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarruflarda bulunanlar ve uygulayanlar hakkında cezai, mali veya hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.

²Önerenin lehinde söz alan H.V. Velidedeoğlu, "... Şimdi böyle bir devirde hayatlarını tehlikeye koyan, milletin arzu ve azmini görmüş, dile getirmiş ve gerçekleştirmiş olan bu subayların arasından (filan tasarruf Anayasaya aykırıdır) deyip meseleyi Devlet Şurasına veya Anayasa Mahkemesine intikal ettirmek ve bu temiz ihtilali bu şekilde yıpratmak kimsenin hakkı değildir... Gelecek iktidarlar bu kanunları normal yollarla değiştirecektir. Kanunlar, içtimai bir organizmadır, yıpranır, eskir ve değiştirilir. Bunun dışında o halde bu temiz başlamış ve temiz devam etmiş olan ihtilale herhangi bir şekilde gölge konduracak olan hareketlere cevaz ve mesaf vermeme lazımdır." demektedir.

Komisyon sözcüsü M. Aksoy'da, en az konuşulacak konulardan birinin bu önergeler olduğunu belirtip, önergeye katıldıklarını söyledikten sonra, önergedeki "cezaî ve mali" kelimelerinden sonra "hukukî" kelimesinin de eklenmesini istiyor ve önerge bu şekilde oylanıp kabul edilmiştir. Bkz. K. Öztürk, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, T. İş Bankası yayını, Ankara, 1966, c. 3, s. 3846-3858.

³ibid; c. 3, s. 3863.

" Bu dönem içinde çıkartılan kanunlar, kanun hükmünde kararnamelemler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı iddia edilemez."

Tasarının Danışma Meclisi Genel Kurulundaki birinci görüşmesi sırasında bu maddeye ilişkin tek bir değişiklik önergesi verilmiştir. Bu önerge ile maddeye ikinci fıkrâ olarak "Ancak Bakanlar Kurulu üyelerinin görevlerini ihmal ve suistimallerinden doğan mali ve cezai sorumlulukları bu hükmün dışındadır" hükmünün eklenmesi istenmiştir.⁴ Yapılan oylama sonunda önergenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Bir üye tarafından 12 Eylül'den sonra kurulan hükümetlerde görev alan bakanlar hakkında Milli Güvenlik Konseyi kararı ile yürütülen soruşturmaların bu madde ile nasıl bağdaştırılacağını sorulması üzerine Anayasa Komisyonu Başkanı verdiği yanıtta, "... bu madde Milli Güvenlik Konseyinin verdiği emirlerin ifası dolayısıyla çıkan sonuçları ortadan kaldırmaktadır. Yoksa, bakanların kendi şahsi tasarruflarını affetmemektedir, kanun dışı bırakılmaktadır" demektedir.⁵

Geçici 11. madde, Anayasa Tasarısının Danışma Meclisi Genel Kurulundaki ikinci görüşmede de tartışmasız kabul edilmiştir.

B. Öteki Yasal Düzenlemeler

1. 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun

Anayasanın geçici 15. maddesi hükmünü değerlendirebilmek için aynı amaca yönelik öteki yasal düzenlemeleri de görmekte yarar vardır. 12 Eylül askeri müdahalesini izleyen dönemde ilk yasal düzenleme 27.10.1980 tarih ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanundur.⁶

Bu yasa 1 inci maddesinde 1961 Anayasası ve değişikliklerinin bu konuda belirtilen istisnalar saklı kalmak üzere yeni bir Anayasa kabul edip yürürlüğe girinceye yürürlükte olduğu belirtildikten sonra, 2. maddesinde, Anayasa'da Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosuna ait olduğu belirtilmiş bulunan görev ve yetkileri 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren geçici olarak Milli Güvenlik Konseyince, Cumhurbaşkanına ait olduğu belirtilmiş görev ve yetkilerin de Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanınca yerine getirileceği ve kullanılacağı, 3. maddesinde, Milli Güvenlik Konseyince kabul edilerek yayımlanan bildiri ve karar hükümleri ile yayımlanan ve yayımlanacak olan yasaların Anayasa'ya aykırılık iddiasının ileri sürülemediği; 4. maddesinde Milli Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararlarında yer alan ve alacak olan hükümlerle 12 Eylül 1980 tarihinden sonra çıkarılan ve çıkarılacak olan Bakanlar Kurulu Kararnamelerinin ve üçlü kararnamelemlerin yürütülmesinin durdurulması ve iptali isteminin ileri sürülemediği; 6. maddesinde, Milli Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararlarında yer alan ve yer alacak olan hükümler ile Konseyce kabul edilerek yayımlanan ve

⁴İnren Aykut ve Kamer Genç'in ortak önergesi için bkz. D.M.T.D. c. 10, s. 512.

⁵M. Z. Bayer'in sorusuna O. Aldıkaçtı'nın yanıtı için bkz. D.M.T.D. c. 10, s. 512.

⁶RG; 28.10.1980, sayı: 17145.

yayımlanacak olan yasaların 1961 anayasası hükümlerine uymayanların Anayasa değişikliği, yürürlükteki yasalara uymayanların da yasa değişikliği olarak yayımladıkları tarihte veya metinlerdeki gösterilen tarihlerde yürürlüğe gireceği öngörülmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin de bir kararında vurguladığı gibi, bu yasal düzenlemenin amacı "hiç kuşkusuz, olağanüstü dönemin olağanüstü koşullarının gerektirdiği işlemlere yasal kolaylık sağlayabilmektir."⁷

2324 sayılı Yasa, Anayasa'ya (Geçici m. 3) göre, yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanını oluşturduğu tarihte (yani 7.12.1983 tarihinde) yürürlükten kalkmıştır. Anayasa'nın geçici 15. maddesi 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasa'ya aykırılığının iddia edilemeyeceği hükmünü getirmiştir.

2. 2968 sayılı Bazı Özlük İşleriyle İlgili Tasarruflar Hakkında Kanun⁸

Bu Yasaya (m. 1) göre, "12 Eylül 1980 tarihinden sonra kurulan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp yeni Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar geçen süre içinde görev alan Bakanlar Kurulu, Başbakan ve Bakanların personel atamasına, yer değiştirmeye, geçici yetki vermeye, görevlendirmeye, görevden uzaklaşturmaya, göreve son vermeye ilişkin işlemleri ile ilgili karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai, mali veya hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla haklarında herhangi bir yargı merciine başvurulamaz."

12 Eylül 1980 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe giren bu yasal düzenleme ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun (m. 4 ve 5), anayasanın geçici 15. maddesi hükümleri ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun geçici 1. maddesi dikkate alınarak, "12 Eylül 1980 tarihinden itibaren 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçimi sonucu toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisinin göreve başlamasından sonra yeni Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar görev alan Bakanlar Kurulunun, Başbakanın ve Bakanların personel atamasına, yer değiştirmeye, geçici yetki vermeye, görevlendirmeye, görevden uzaklaşturmaya, göreve son vermeye ilişkin işlemleriyle ilgili karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai, mali veya hukuki sorumluluk ileri sürülemeyeceği ve Bakanlar Kurulunu oluşturan kişiler hakkında herhangi bir yargı merciine başvurulamayacağı esası" getirilmektedir.

Öte yandan yasa teklifinin gerekçesinde⁹ kişilere yönelik cezai, mali veya hukuki sorumluluk ileri sürülememesi ve bu amaçla yargı mercilerine başvurulamamasına karşın; Anayasa'daki (m. 129/5) idareye karşı dava açma hakkının da "Anayasa'nın geçici 15. maddesi ve diğer kanunların buna ilişkin hükümleri göz önünde bulundurulmak suretiyle ancak" kullanılabilceği vurgulanmaktadır.

⁷12.9.1991, E. 991/31-K. 991/27, RG; 14.1.1992, sayı: 21111, s. 18; 17.3.1992, E. 992/21-K. 992/19, RG; 27.5.1992, sayı: 21240, s. 39.

⁸RG; 3.12.1983, sayı: 18240.

⁹MGK üyesi S. Celasun'un Bazı Özlük İşleriyle İlgili Tasarruflar Hakkında Kanun Teklifi ve Milli Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (2/172) Milli Güvenlik Konseyi S. Sayısı: 743.

II. ANAYASANIN GEÇİCİ 15. MADDESİ İLE GETİRİLEN SINIRLAMALAR VE YASAKLAMALARIN KAPSAMI

Anayasa'nın geçici 15. maddesinin getirdiği sınırlamaların değerlendirilmesinden önce maddede yer alan düzenlemelerin nitelik ve kapsamı bakımından gruplandırılmasında yarar vardır. Bu açıdan maddede yer alan düzenlemeler ikiye ayrılarak incelenebilir:

* 12.9.1980 ile 7.12.1983 tarihleri arasında çıkarılan yasalarla KHK'lerin ve 2324 sayılı Yasa uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasa'ya aykırılığının iddia edilememesi.

* 12.9.1980 ile 7.12.1983 tarihleri arasındaki dönemde yasama ve yürütme yetkilerini kullanan Milli Güvenlik Konseyinin, MGK yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Yasaya göre görev yapan Danışma Meclisinin "her türlü karar ve tasarruflarından" dolayı haklarında; ayrıca, bu karar ve tasarrufların idarece (veya yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce) uygulanmasından dolayı uygulayanlar (karar alanlar ve tasarruflarda bulunanlar) hakkında cezai, mali ve hukuki sorumluluk iddiası ile yargı mercilerine başvurulamaması.

A. Yasama işlemleri için Anayasaya Uygunluk Denetimi Yolu Kapatılmıştır.

12.9.1980-7.12.1983 tarihleri arasındaki dönemde çeşitli alanlarda 838 yasama işlemi (669 yasa, 90 KHK ile 2324 sayılı Yasa uyarınca çıkarılmış MGK. nin 76 kararı ve 3 bildirisi) yapılmıştır. Anayasanın geçici 15. maddesi bu işlemlerin Anayasaya aykırılığı iddiasında bulunulmasını yasaklamaktadır. Nitekim, Anayasa Mahkemesi de bu işlemlerin Anayasaya aykırı oldukları savı ile yapılan itirazları geçici 15. madde olanak vermediği gerekçesiyle, başvuran mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddetmektedir. Yüksek Mahkemeye göre, "Anayasa, geçici 15 maddesi ile bir dönemin yasal işlemlerinin Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulmasını uygun görmemiş, bir anlamda yasaklamıştır. Ancak bunların hukuk devleti ilkesine uygun biçimde yargı denetimine açılması, Anayasa'ya aykırılık savında bulunma ve inceleme yasağının kaldırılmasına bağlı olup bu da Anayasa'nın 87. maddesi uyarınca doğrudan yasama organının görev ve yetkisi kapsamına girmektedir."¹⁰

Anayasa Mahkemesine göre "Geçici 15. maddenin de bir Anayasa kuralı olarak, Anayasa'da yer almış bulunan diğer kurullarla etki ve değer bakımından eşit olduğunda kuşku yoktur.¹¹ Gene Yüksek Mahkemeye göre, "Yasa kuralının günün sosyal ve ekonomik gerekleriyle çeliştiği sanılsa bile yürürlükte kaldığı sürece uygulanması, hukukun gereğidir... metinlerin anlamlarından başka biçimlerde yorumlanması, metnin bir tür düzeltilmesine kalkışılması, aslında yasada olmayanı yasaya yaklaştırmak ve yorum yoluyla amacını değiştirmek ya da yasa koyucunun yerini almak olur."¹²

¹⁰12.9.1991, E. 991/31-K. 991/27, RG; 14.1.1992, sayı: 21111, s. 20.

¹¹K. 991/27, RG; 14.1.1992, s. 19; ve K. 992/19, RG; 27.5.1992, s. 40.

¹²K. 991/27, RG; 14.1.1992, s. 19; K. 992/19, RG; 27.5.1992, s. 40.

Anayasa Mahkemesi Geçici 15. maddenin getiriliş amacını saptarken, "Bu madde kapsamındaki, olağanüstü yönetimin olağanüstü koşulları altında çıkarılan yasalarla yasa hükmündeki kararnamelelerin geçirilen demokratik düzen içinde değiştirilmesine ya da yürürlükten kaldırılmasına değin Anayasa'ya uygunluk denetimi yolu ile belirtilen dönemin tartışma konusu yapılmamasında kamu yararı görülmüştür" demektedir.¹³

Yüksek Mahkemenin de isabetle belirttiği gibi, yasa koyucunun, "siyasal ve sosyal gelişmelere ve gereksinmelere göre", bu yasal düzenlemelerden gerekli gördüklerini değiştirmesine veya kaldırmasına engel bulunmadığı gibi, gerekli koşulları yerine getirerek Anayasa'nın geçici maddelerini de kaldırabilir.

Sonuç olarak, 12 Eylül 1980 tarihinden ilk genel seçimler sonucu toplanacak TBMM'nin Başkanlık Divanının oluştuğu 6.12.1983 tarihine kadar geçen dönemde çıkarılan yasalar, KHK'ler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan kararlarla yapılan işlemlerin Anayasa'ya aykırı olduğu savında bulunulamaz. Bir başka deyimle, bu dönemde çıkarılan yasalar hakkında Anayasa Mahkemesinde doğrudan iptal davası açılmayacağı gibi, itiraz yoluyla da Anayasa'ya aykırılık savında bulunulamaz. Bunlar hakkında yargı denetiminin açılması Anayasa'ya aykırılık savında bulunma ve inceleme yasağının kaldırılmasına bağlı olup bu da Anayasa'nın 87. maddesi uyarınca doğrudan yasama organlarının görev ve yetkisi kapsamına girmektedir.¹⁴

Uygulamada bir başka sorun da, belirtilen dönemde çıkarıldığı için Anayasa'ya uygunluk denetiminden bağışık tutulan yasanın daha sonra değişiklik geçirmiş hükümlerinin aynı bağışıklıktan yararlanıp yararlanamayacağı konusunda ortaya çıkmaktadır. Anayasa Mahkemesi bu konuda dar bir yorum getirerek, maddenin itiraz

¹³K. 991/27, RG; 14.1.1992, s. 20 ve K. 992/19, RG; 27.5.1992, s. 41.

¹⁴Yüksek Mahkemenin kararına karşı oy yazan bazı üyeler (G. Dinçer) "1961 ve 1982 Anayasaları'nın, bu iki maddesinin mukayesesi, geçici 15. maddenin Anayasa'ya aykırılık iddiasını önlemek için değil hukuki sorumluluk konusunu çözümlmek için konulduğunu" belirterek; "Geçici 15 inci madde ile ilgili olarak yapılacak engelleyici bir yorum, 1980-, 1983 yıllarında yürürlüğe konulan sayıları sekizyüzlü bulan güncel bir yasal düzenleme grubunun anayasal denetimini sürekli engelleme demektir. 1961 Anayasası'nın geçici 4.maddesi ile başlayan ve 1982 Anayasası'nın geçici 15. maddesi ile sürdürülen bu durum pek çok konuda, Türkiye'yi anayasası ile değil anayasanın yasaklayıcı geçici hükümleri ile yönetilen bir ülke olma yükü altında bırakmaktadır." demektedir. (RG; 27.5.1992, s. 43) Gene Yüksek Mahkeme kararına karşıoy yazan bazı üyelere (Y. Aliefendioğlu) göre ise, Geçici 15. madde Anayasa'nın 11. ve 148. maddeleri ile çatışmaktadır. "Bu geçici maddenin, sürekli bir kural olarak kabulü durumunda, Anayasanın öngördüğü hukuk devleti, Anayasanın üstünlüğü ve Anayasal denetimle ilgili temel kurallar, bu dönemde çıkan yasama işlemleri askıya alınmaktadır. Başka bir deyişle, bu dönemde çıkan yasalar ve KHK'ler yönünden, Anayasa işleri kaybetmekte, söz konusu, yasama işlemleri (hürriyetçi) demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeninin) dışında kalmaktadır.

"Geçici bir maddenin, Anayasanın temel kurallarını süresiz işlemez hale getirmesi Anayasal sistemle bağdaşmayacağı gibi, maddenin geçicilik özelliğine de uygun düşmez. Doğaldır ki, geçici maddenin hükmü de geçici olmalıdır." (RG; 14.1.1992, s. 24) Aynı üyeye göre, Anayasanın yürürlüğe girişiyle ilgili 177. maddesi sayılan istisnalar dışında Anayasanın bütünüyle yürürlüğe girmesini öngördüğünden ve geçici 15. madde bu istisnalar arasında yer almadığından, geçici 15. maddedeki denetim yasağının TBMM Başkanlık Divanı'nın oluşturduğu 6.12.1983 dönemiyle sınırlı olması gerekir. (İbid; s. 25).

konusu bendinde herhangi bir değişiklik yapılmadığı ve "itiraz konusu kuralın Milli Güvenlik Konseyi'nin yönetimi döneminde çıkarılmış yasa kuralı olma niteliğini yitirmediğini, değişmeyen bölümün "yürürlüğe girdiği tarihteki yasakoyucunun istencini yansıtuğından onun işlemini niteliği değişmemiş demektir" diyerek Anayasanın geçici 15. maddesi karşısında Anayasa'ya aykırılık savının ileri sürülemediğine karar vermektedir.¹⁵

B. 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun Döneminde Çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararlarına Açılan İptal Davaları Esastan İncelenebilir:

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu bazı kararlarında 2324 sayılı Yasa uyarınca alınan karar ve tasarrufların en üst norm olan Anayasa'ya aykırılığının iddia edilemediği yolundaki Anayasa hükmü karşısında 2324 sayılı Yasa yürürlükten kalktıktan sonra da yargı denetimine tabi tutulmalarına olanak bulunmadığı gerekçesiyle redderekken; başka bazı kararlarında da, yürürlükten kalkan bir yasanın belli bir maddesinin ileriye yönelik olarak uygulanabilmesinin bir başka yasanın açık hüküm getirmesi mümkün bulunduğu, Anayasa koyucunun 2324 sayılı Yasa ile getirilen Anayasa'ya aykırılık savına ilişkin yasağı Anayasa'nın geçici 15. maddesi ile sürdürdüğünü, ancak idari işlemlerin yargısal denetimi konusunda bir yasaklama getirmediğini belirterek davanın esasına girip inceleme yoluna gitmiştir.

Kararlar arasında 2575 sayılı Yasanın 39. maddesinde öngörülen biçimde aykırılık bulunduğunu saptayarak içtihatların birleştirilmesi gerektiğine karar veren İçtihatları Birleştirme Kuruluna göre, 2324 sayılı Yasanın 2., 3. ve 4. maddeleri "Kanun'un yürürlüğe girdiği 28 Ekim 1980 gününden 12 Eylül 1980 tarihine kadar olan geçmiş dönem kapsadığı gibi yürürlük tarihinden sonraki dönem de kapsayacak biçimde düzenlenmiştir. Ancak, bu geleceğe dönüklük geçici olup yeni düzenlemeler yapılıncaya kadar sürecek demektir. Bu geçici sürenin sonu da Anayasanın geçici 3. maddesinde belirtilen ve ilk genel seçimler sonucu toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanını oluşturduğu 7/12/1983 tarihidir. Bu hükümlerin uygulanmasının gelecekte sınırsız biçimde süreceği yolunda bir anlayış hukuk mantığı ile bağdaşmaz.

2577 sayılı İYUK'na (m. 7/4) göre ilanı gereken düzenleyici işlemlere karşı uygulamaları üzerine düzenleyici işlem, uygulama işlemi veya her ikisi konu edilerek dava açılabilirlemediğini, dolayısıyla 2324 sayılı Yasanın yürürlükte olduğu dönemde çıkarılan kararnamelere dayanan uygulama işlemlerine karşı kararnameler konu edilerek açılan davaların süreceğini belirten İçtihadı Birleştirme Kuruluna göre Anayasa'nın geçici 15. maddesi Anayasa yargısı yönünden kısıtlamalar getirmiş, "ancak kararname ve işlemlerin idari yargı yerlerince denetimi konusunda hiçbir sınırlama getirilmemiştir."

Anayasa'nın geçici 15. maddesindeki "karar ve tasarruflar" ifadesindeki "tasarruf" deyiminin idari işlemleri de içine alır şekilde yorumlanmasının 2324 sayılı Yasa ile

¹⁵12.9.1991, E. 991/31-k. 991/27, RG; 4.1.1992, sayı: 21111, s. 17. ren madde "olağan Yasama Organının iradesi doğrultusunda yeni bir anlam ve içerik kazanmış olmaktadır dolayısıyla (değiştirilmelerine veya yürürlükten kaldırılmalarına değin) Anayasa'ya uygunluk denetimi yoluyla tartişma konusu yapılamıyacağı yasağının dışına çıkmış olmaktadır" RG; 14.1.1992, s. 26.

bağdaşmayacağı; çünkü idari işlemlerin denetiminin 2324 sayılı Yasanın yürürlükte olduğu dönemde de serbest olduğunu, yalnız yürütmenin durdurulmasına sınır getirildiğini belirten içtihadı Birleştirme Kuruluna göre, "Anayasa'nın geçici 15 inci maddesinde Anayasa'ya aykırılığının iddia edilemeyeceği belirtilen karar ve tasarrufların yasama tasarrufu niteliğindeki karar ve tasarruflar olarak kabulü gerekmektedir.

Sonuç olarak, "7.12.1983 tarihinde yürürlükten kalkan 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun'un 4 üncü maddesinde yer alan Bakanlar Kurulu kararları ve üçlü kararnamelerin iptali isteminin ileri sürülemeyeceği yolundaki yasaklamanın halen sürdüğüne ilişkin yeni bir kanun hükmü mevcut olmayıp 12.9.1980-7.12.1983 döneminde çıkarılan kararnamelerin 7.12.1983 tarihinden sonra uygulanan işlemler nedeniyle iptalleri isteğinin idari yargı yerlerinde incelenmesini engelleyen hiç bir Anayasal ve yasal düzenleme bulunmadığından davaların esasına girilerek incelenmesi gerekir.¹⁶

Bu içtihadı Birleştirme kararından sonra, 2.3.1982 tarihinde üçlü kararname ile T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü müşavirliğinden alınıp Adana Şube Başkanlıklarına kontrolör olarak atanan bir kişinin bu işlemin iptali istemi ile açtığı dava üzerinde verdiği kararında Danıştay, 12.9.1980 tarihinden sonra çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararnameleri ve üçlü kararnamelerle ilgili olarak 2324 sayılı Yasa ile getirilen yargı denetimi yasağının Anayasa'nın geçici 3. maddesi gereği 17.12.1983 tarihinden sonra kalktığını, dolayısıyla "bu kararnamelerle yürürlüğe konulan düzenleyici tasarruflar hakkında menfaati ihlal edilen ilgililerin 7.12.1983 tarihinden itibaren 60 gün içinde doğrudan doğruya ya da bu tasarrufların uygulanmasıyla ilgili işlemler üzerinde işlemin tebliğ edildiği tarihten itibaren 60 gün içinde düzenleyici tasarrufun veya düzenleyici tasarrufla birlikte uygulama işleminin iptalini istemesine herhangi bir Anayasal ve yasal engel" bulunmadığını belirtmektedir.¹⁷

Ancak, dava konusu yapılan 2.3.1982 tarihli üçlü kararname, 2324 sayılı Yasanın 4. maddesi nedeniyle yapıldığı tarihte dava konusu edilememiş, Anayasanın geçici 3. maddesi uyarınca 7.12.1983 tarihinden itibaren 60 gün içinde doğrudan veya 2577 sayılı Yasanın 11. maddesindeki süreç işletilerek dava açılması gerekirken, davanın 15.10.1991 tarihinde açılmış olması nedeniyle süre aşımına uğradığını belirten Danıştaya göre, davacının kontrolör olarak atanması işlemi, 2324 sayılı Yasa kapsamına girmemesi nedeniyle, tek başına iptal davasına konu yapılabılırsa de, davacıyı Genel Müdürlük müşavirliğinden alan üçlü kararname ile arasındaki sebep-sonuç ilişkisi gözden uzak tutulmamalıdır.

Dolayısıyla, "birinci işlemin iptalinin ikinci işlemi de sebep unsuru yönünden hukuki dayanaktan yoksun kılacağı; buna karşılık ikinci işlemin tek başına iptalinin davacıya beklediği yararı sağlayamayacağı açıktır. İki işlem arasındaki bu yakın hukuki ilişki ve ikinci işlemin birinci işleme hukuksal bağılılığı nedeniyle davacının, 2324 sayılı Yasa kapsamında olmamasına karşın, ikinci işleme karşı birinci işlemle birlikte 7.12.1983 tarihinden itibaren 60 gün içinde ayrıca dava açılabileceğini de kabul etmek gerekir."

¹⁶Danıştay IBK; 28.2.1991, E. 990/1-K. 991/1, RG; 18.6.1991, sayı: 20905, s. 11 vd.

¹⁷Danıştay, 5. D; 31.10.1991, E 991/3719-K. 991/2005, DD; sayı: 84-85, 1992, s. 375 vd.

Ancak, Danıştay, davacının her iki işleme karşı birlikte 15.10.1991 tarihinde açtığı davayı 7.12.1983 tarihinden itibaren 60 günlük süre içinde açılmadığı gerekçesiyle süre aşımı nedeniyle reddetmiştir.¹⁸

Görüldüğü gibi 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanunun yürürlükten kalkmasından sonra, 12.9.1980 ile 7.12.1983 tarihleri arasında çıkarılmış olan Bakanlar Kurulu kararları ile diğer idari işlemlerin idari yargı yerlerince denetlenmesine Anayasa'nın geçici 15. maddesinin engel oluşturmadığı Danıştayın yukarıda değindiğimiz kararları ile açıkça kabul edilmektedir.

C. 2968 sayılı Bazı Özlük İşleriyle İlgili Tasarruflar Hakkında Kanun'un Getirdiği Yargı Bağışıklığı: Yasanın getirdiği güvence (kişisel) olup, işlemler güvence kapsamına girmez.

2.12.1983 tarihli ve 2968 sayılı Yasaya (m. 1) göre, "12 Eylül 1980 tarihinden sonra kurulan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp yeni Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar geçen süre içinde görev alan Bakanlar Kurulu, Başbakan ve Bakanların personel atanmasına, yer değiştirmeye, geçici yetki vermeye, görevlendirmeye, görevden uzaklaştırmaya, göreve son vermeye ilişkin işlemleri ile ilgili karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai, mali ve hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla haklarında herhangi bir yargı merciine başvurulamaz."

Danıştay, hakkındaki göreve son verme işlemi gene Danıştay tarafından iptal edilen¹⁹ kişinin açıkta kaldığı süreye ait maddi hakları karşılığı maddi tazminat istemi ile ilgili olarak verdiği kararda, 2968 sayılı Yasanın 1. maddesi hükmünü yorumlayarak,

"Madde belirtilen tarihler arasında kurulan Hükümetlerde Başbakan ya da Bakan olarak görev alan üyelerin tek başlarına veya Bakanlar Kurulu olarak yapmış oldukları idari tasarruflardan dolayı (cezaî, mali veya hukukî yönlerden) (şahsen) sorumlu tutulmalarını sağlamak üzere yargı organlarına başvurulamayacağına işaret etmektedir. Madde, sözü geçen kişilere öngördüğü tarihler arasındaki idari tasarrufların dolayı (kişisel güvence) getirmekte olup, bu kişilerce tesis edilen idari tasarrufların da bu güvence kapsamına sokulması maddenin sözüne ve ruhuna aykırı düşeceği gibi amacıyla da bağdaşmaz."

"Olayda davacı yargı organınca iptal edilmiş göreve son verme işleminden dolayı uğradığı maddi zararın tazminini, işlemi tesis eden (Bakan)dan değil (bakanlıktan) istediğine göre konunun 2968 sayılı yasanın 1. maddesiyle ilgili bir yönü bulunmamaktadır." denmektedir.²⁰

¹⁸5. D; 31.10.1991, E. 991/37-K. 991/2005, DD; sayı: 84-85, 1992 s. 375 vd.

¹⁹5. D; 12.5.1983, E 981/2013-K. 983/4048.

²⁰5. D; 10.3.1988, E. 986/1408-K. 988/708, DD; sayı: 72-73, s. 280 vd.

III. 12 Eylül Yöneticilerinin Suç Oluşturan Eylemlerini Soruşturmaya Engel Yoktur

12 Eylül yönetiminin işlemlerinin yargısal denetimi konusundaki sınırlamaların uygulamada yargı organlarının nasıl anlaşıldığını ve yargı denetiminin işletildiğini gördükten sonra; Geçici 15. madde ile Milli Güvenlik Konseyi üyeleri, o dönemin hükümetlerinde yer alan bakanların ve Danışma Meclisi üyelerinin, bu organların işlemlerinden dolayı haklarında cezai, mali ve hukuki sorumluluk ileri sürülememesinin ve bu amaçla yargı organlarına başvurulamamasının anlamı üzerinde kısaca durmak gerekir.

Maddenin Danışma Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesi sırasında Anayasa Komisyonu Başkanının bakanların kişisel tasarruflarını affetmeyeceğini açıkça belirttiğine daha önce değinmiştik.²¹ Bu hükümle getirilen cezai, mali ve hukuki sorumsuzluk, adı geçen organların kurul halinde verdikleri kararlar dolayısıyla söz konusudur. M. Çemberci'nin belirttiği gibi, "suç niteliğindeki eylem ve davranışların ise (karar ve tasarruf) kavramları içerisinde sokulamıyacağı tartışmasızdır. Tersine görüş - eskilerin deyimiyle- (eşyanın tabiatı)na aykırı olur idi."²² Ayrıca, çeşitli bilim adamları da bu görüş doğrultusunda açıklamalarda bulunmuşlardır.²³

Bunun böyle anlaşılması gerektiği, Milli Güvenli Konseyi tarafından oluşturulan hükümetlerde görev alan bakanlar hakkında bizzat Konsey tarafından açılan soruşturmalarda da kanıtlanmaktadır.

A. Meclis Soruşturmaları

Gerçekten, 12 Eylül 1980 sonrası Milli Güvenlik Konseyi tarafından kurulan hükümetlerde Maliye Bakanlığı yapmış olan Kaya Erdem ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı yapmış olan Şahap Kocatopçu hakkında görevi ihmal ve kötüye kullanma savlarını soruşturmak üzere meclis soruşturması açılmış; yapılan soruşturma sonucunda adı geçen eski bakanların Yüce Divan'a sevkedilmelerine geçek olmadığına "2709 numaralı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 177 nci maddesinin c bendi hükmü delaletiyle 100 üncü maddesi ve Milli Güvenlik Konseyi Yasama Görevleri İçtüzüğü'nün 20 nci maddesi uyarınca, Milli Güvenlik Konseyi'nin 26 Aralık 1982 tarihli 124 üncü Birleşiminde kararlaştırılmıştır.²⁴

Benzer örneklere genel seçimler yapıp normal demokratik düzene geçildikten sonra da rastlanılmaktadır. Nitekim, Milli Güvenlik Konseyi tarafından kurulan hükümetlerde Maliye Bakanlığı yapmış olan Adnan Başer Kafaoğlu hakkında Başak Şirketler Grubundan alacaklı bankaların alacaklarının güvence altına alınması için emir vererek Anadolu Bankasını ve dolayısıyla Hazineyi zarara uğratmak suretiyle görevini kötüye kullandığı ve bu eylemin Türk Ceza Kanununun 240. maddesine uyduğu savı ile Anayasa'nın 100. maddesi uyarınca meclis soruşturması açılması istenmiştir.

²¹Bkz. s. 4, dip not: 5.

²²M. Çemberci, F-16 Olayı ve Anayasa, Cumhuriyet Gazetesi, 8.8.1985, s. 2.

²³Prof. S. S. Tekinay ve Prof. E. Teziç'in görüşleri için bkz. Hürriyet Gazetesi, 1.8.1986.

²⁴RG; 30.12.1982, sayı: 17914.

Önerge sahipleri (Kahramanmaraş milletvekili A. Kısakürek ve 51 arkadaşı) Hazineyi zarara sokan operasyonun A.B. Kafaoglu'nun emri ve bilgisi içinde yapıldığını, bu konuda Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu veya Bakanlar Kurulu kararı bulunmadığı için Anayasa'nın geçici 15. maddesindeki sorumsuzluk hükmünden yararlanmasının söz konusu olmadığını da vurgulamışlardır.²⁵

Ancak, önergenin TBMM'nde görüşülmesine başlandığında usule ilişkin itirazlar olmuş; Anayasa'nın geçici 15. maddesinin önergenin görüşülmesine engel olduğu, madde değiştirilmeden önergenin görüşülemeyeceği ve sorunun Anayasa Komisyonunda incelenmesi istenmiştir.²⁶ Adalet Bakanı N. Eldem ise yaptığı konuşmada Anayasa'nın geçici 15. maddesinin Bakanlar Kurulu kararlarından söz ettiğini belirterek "Hadisemizdeki Bakanlar Kuruluna yönelik herhangi bir tasarruf, bir karar mevcut değildir. Bir sabık bakan arkadaşımızın almış olduğu kişisel bir karar vardır. Binanaleyh elma ile armutları toplama kabilinden bir işleme girişmeyelim" demektedir.²⁷ Sonuçta Anayasa Komisyonuna göndermeye ilişkin önerge reddedildiği gibi, meclis soruşturması açılması da kabul edilmemiştir.²⁸

B. Meclis Araştırması

Bu konudaki örnek de Adana milletvekili C. Canver ve 24 arkadaşının hava kuvvetleri eski komutanı emekli org. Tahsin Şahinkaya hakkında Hava Kuvvetleri komutanlığı sırasında kendisine ve ailesine menfaat sağladığı yolundaki iddiaları araştırmak amacıyla Anayasa'nın 98. ve içtüzüğün 102. ve 103 maddeleri uyarınca meclis araştırması açılması önergesidir.²⁹

Önergenin TBMM'nde görüşülmesi sırasında önerge sahipleri adına söz alan C. Canver, "önce Anayasa'nın geçici 15. maddesi gözetilerek ne yapabileceğimizi, bu şahıslar hakkında soru sorup soramayacağımızı öğrenmek istedik. Meclis Başkanlık Divanı verdiği yanıtta (Bu tür iddiaların geçici 15. maddenin kapsamına giremeyeceğini; ancak Başkanlık Divanının Anayasa ile ilgili olarak yorum yapma yetkisinin olmadığını, Adnan Başer Kafaoglu olayında olduğu gibi, bunun ancak Meclis gündemine gelmesi halinde nihai kararın yüce Genel Kurulca verileceğini) belirttiler. Bunun üzerine grubumuz bunu bir meclis araştırması önergesi ile Genel Kurulumuza sunmaya karar verdi" demektedir.³⁰ Ancak, önergenin tartışılmasından sonra oylanarak meclis araştırması açılması reddedilmiştir.³¹

²⁵T.B.M.M. Tutanak Dergisi, c. 24, s. 415. Bil. 61, 16.2.1986, O: 1.

²⁶T.B.M.M. Tutanak Dergisi, c. 24, s. 424. Bil: 61, 16.1.1986, O: 1.

²⁷T.B.M.M. Tutanak Dergisi, c. 24, s. 425. Bil: 61, 16.1.1986, O: 1.

²⁸T.B.M.M. Tutanak Dergisi, c. 24, s. 450.

²⁹T.B.M.M. Tutanak Dergisi, c. 32, s. 627, B: 28, 20.11.1986, O: 1.

³⁰T.B.M.M. Tutanak Dergisi, c. 32, s. 657 vd.

³¹T.B.M.M. Tutanak Dergisi, c. 32, s. 671. Bil: 29, 25.11.1986, O: 1.

SONUÇ

Görüldüğü gibi, 12 Eylül dönemi işlemleri için getirilen yargı bağımsızlığı, bugün yalnızca yaşama işlemleri için Anayasa'ya uygunluk denetimi ile sınırlı olarak sürmektedir. Kaldı ki, bu işlemlerin de yasa koyucu tarafından her zaman değiştirilmesi ve kaldırılması olanağı bulunmaktadır. Buna karşın bu tür yasal düzenlemelere dokunulmayıp 12 Eylül hukukundan yakınmaların sürmesini anlamakta güçlük çekilmektedir.³² Üstelik, kaldırmak veya değiştirmek bir yana bu yasalara dayanılarak işlem yapıldığına da tanık olunmaktadır.

Örneğin, bir üniversite rektörü, Anayasa'nın (m. 130) "Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne surette olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmazlar" hükmüne karşın, 1982 yılında çıkarılmış 2653 sayılı Yasa ile 2547 sayılı Yasaya eklenen bir hükme dayanılarak Cumhurbaşkanı'nca görevde uzaklaştırılabilmektedir.³³

³²"Artık insanlarımız, başta TBMM olmak üzere tüm demokratik kuruluşlardan bir şey bekliyordu: 12 Eylül bitsin.. Bu istem çok doğaldı, çünkü özlenen demokrat Türkiye, 12 Eylül'ün giydirdiği hukuk düzeninin içine sığmazdı. Bu olmayacak bir şey de değildi. Öyle ya, 12 Eylül'ün gadrine uğramış olan tüm siyasi liderler, partileriyle birlikte Meclis'e girmişlerdi ve üstelik hükümet de olmuşlardı." C. Cinmen, Anayasa Mahkemesi Neyi Koruyor? Cumhuriyet Gazetesi, 7.9.1993, s. 2.

³³Cumhurbaşkanlığının K.S. 93/14 sayılı kararı, RG; 25.6.1993 sayı: 21618, s. 2.